

DE OORLOG IN GAZA BESPREKEN IN DE KLAS

VAN MIJNENVELD TOT MOEDELOOSHEID

Het Israëlisch-Palestijns conflict is al decennialang onderwerp van felle en vaak gepolariseerde discussies. Het onderwerp leidt tot veel spanning, verzet en demonstraties in de samenleving en in de klas.

MILA BAMMENS¹

Na de terroristische aanval van Hamas op 7 oktober 2023 en de oorlog in Gaza die de Israëlische premier Benjamin Netanyahu daarop afkondigde, bereikte het Israëlisch-Palestijns conflict een ongeëvenaard dieptepunt. Inmiddels spreken veel experts, internationale niet-gouvernementele organisaties (ngo's) en een VN-commissie uit dat de Israëlische autoriteiten en het leger genocide plegen op de Palestijnen in Gaza.²⁻⁵ Beelden van uitgehongerde Palestijnse kinderen en het oplopende aantal burgerslachtoffers domineren het nieuws en sociale media. Ook in het klaslokaal dringt deze oorlog door. Docenten komen voor allerlei dilemma's te staan: waar begin je je uitleg over de historische context van dit conflict? Hoe ga je om met felle discussies en de emoties, maar soms ook onverschilligheid, van leerlingen? Beschik je over voldoende kennis en hoe verhoud je je tot je eigen emoties? Ondanks de urgentie van deze vragen, weten we weinig over hoe docenten dit onderwerp daadwerkelijk bespraken, welke keuzen zij maakten en wat die gesprekken te weegbrachten.

Om daar meer zicht op te krijgen, interviewden onderzoekers van TerInfo tussen februari en april 2025 vijftien vo- en mbo-docenten over hun ervaringen.⁶ Hun verhalen bieden waardevolle inzichten voor iedereen die zich bezighoudt met onderwijs in tijden van conflict en maatschappelijke spanning.

OP EIEREN LOPEN

We vroegen de docenten wat zij als de grootste uitdaging ervaren bij de bespreking van het Israëlisch-Palestijns conflict, en meer specifiek de oorlog in Gaza in de klas. Zij noemden bijvoorbeeld tijdsdruk door een vol curriculum, of de moeilijkheid om neutraal les te geven over een gepolariseerd onderwerp als dit. Daarnaast worstelden ze met het omgaan met de gefragmenteerde kennis van leerlingen, die veelal is gebaseerd op wat ze vluchtig op sociale media zien of aan de keukentafel horen. Doordat leerlingen heel andere bronnen bekijken dan hun docenten, staan hun wereldbeelden volgens de geïnterviewde docenten mijlenver van elkaar af. Bovendien hebben sommige docenten het gevoel op eieren te lopen: 'Elk woord dat ik als buitenstaander gebruik, is bij voorbaat al verdacht', zoals een van hen het verwoordde. Deze uitdagingen zijn vergelijkbaar met ervaringen van docenten bij andere controversiële onderwerpen, zoals de oorlog in Oekraïne.⁷

Net zoals bij de bespreking van die oorlog worstelden ook nu in elk geval vijf docenten met de vraag waar ze hun uitleg zouden starten. Begin je bij vragen die leerlingen hebben, bij de actualiteit of ga je terug naar de historische wortels van het conflict - en waar begin je in het laatste geval: bij de Tweede Wereldoorlog, de stichting van de staat Israël in 1948, of nog verder terug? Wat behandelt je vervolgens wel en wat niet? De docenten wilden een invalshoek kiezen waarbij je niet aan de nuance voorbij-

gaat, maar die tegelijkertijd ook behapbaar en invoelbaar is voor leerlingen. Docenten wilden leerlingen bovendien laten begrijpen waarom het belangrijk is om over de geschiedenis te leren, maar merkten tegelijkertijd dat het Israëlisch-Palestijns conflict voor veel leerlingen te complex is om te begrijpen. Zo vertelde een docent over haar mavo- en havoklassen: 'De leerlingen zeggen dan heel simpel: "Nou, ze kunnen toch gewoon ophouden met ruzie maken?!"'.

VAN MACKLEMORE TOT ROODKAPJE

Een van de geïnterviewde docenten besloot uiteindelijk om geen les over de oorlog in Gaza te geven: 'Als je een dergelijk conflict wilt bespreken, moet je er recht aan doen. Met twee uur maatschappijleer per week red ik het niet om zoveel stappen te zetten. Ik moet er ook voor zorgen dat ze echt iets snappen van de Nederlandse politiek, de verzorgingsstaat en hoe we als pluriforme samenleving met elkaar omgaan'. De andere veertien docenten vonden wel elk een manier om met deze uitdagingen om te gaan; op eigen wijze en verschillend in de hoeveelheid tijd die ze eraan besteedden. Enkele docenten bespraken het alleen in een of twee lessen, als leerlingen er een opmerking over maakten of aan de hand van de actualiteit. Andere docenten organiseerden schoolbrede bijeenkomsten of projecten, of ontwikkelden een lessenserie om de oorlog bespreekbaar te maken.

Waar sommige docenten gebruikmaakten van krantenartikelen en video's van

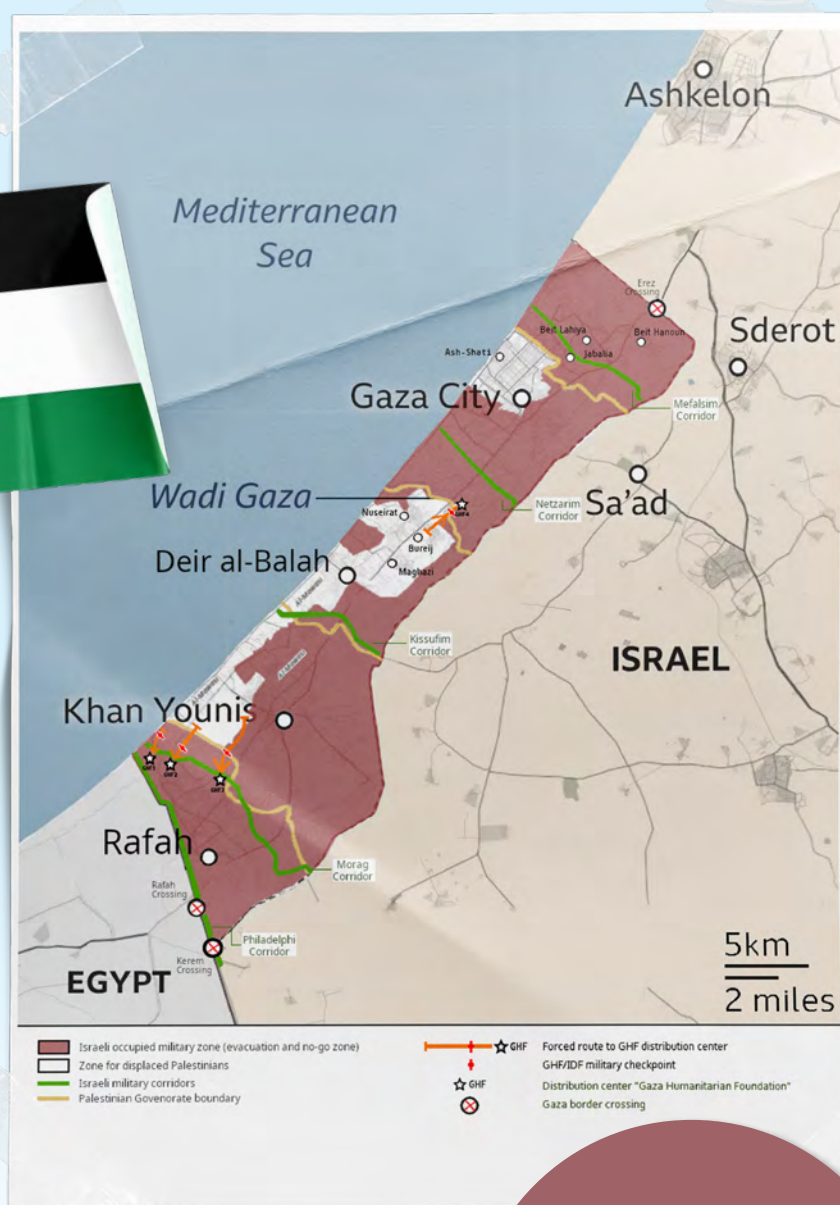
Afbeeldingen:
Wikimedia Commons

bijvoorbeeld NOS op 3, ontwikkelden andere docenten eigen materiaal. Zo zette een geschiedenisdocent muziek in om verschillende perspectieven over dit conflict aan het woord te laten komen: 'Als Macklemore rapt *"The problem isn't the protests, it's what they're protesting"*, dan komt het toch meer binnen dan wanneer ik over pro-Palestijns sentiment zou vertellen. Zo bieden liedjes een hele mooie ingang om vanuit die clips en teksten het gesprek aan te gaan'. Een andere docent liet zijn gymnasiumleerlingen wekenlang een geopolitieke simulatie spelen waarin leerlingen verschillende rollen innamen, zoals die van de Verenigde Naties of Fatah. Van daaruit moesten ze onderhandelen om tot een akkoord te komen voor het Israëlisch-Palestijns conflict; uiteraard niet met de verwachting dat ze daar uit zouden komen, maar om de complexiteit te bevatten. 'Ik zei tegen mijn leerlingen: "Als jullie dit lukt, dan stuur ik jullie nu meteen naar New York, want dan kunnen jullie het beter dan alle volwassenen de afgelopen honderd jaar"'. Vijf docenten maakten gebruik van de achtergrondartikelen en werkvormen van TerInfo, zoals *Roodkapje*. Aan de hand van het sprookje leren leerlingen om op een laagdrempelige manier na te denken over meer complexe morele vraagstukken omtrent conflict, zonder direct in termen van goed en fout te denken.

FEITEN OF EMOTIES

De docenten hadden verschillende leerdoelen. Voor in elk geval acht docenten stond het verschaffen van kennis en context op de eerste plaats. Voor een enkeling

was dat voldoende. Vijf docenten vonden het daarnaast belangrijk dat er ook plek was voor de emoties en meningen van leerlingen. Hierover zei een docent: 'Ik wilde de leerlingen vooral goed de ruimte bieden om hun gevoel te uiten. Als je daar op school geen aandacht aan besteedt, dan komt het er ergens anders uit en dat kan minder gecontroleerd zijn. Het is dus belangrijk dat ze het hier kunnen bespreken en dat wij dat goed opvangen'. Zes docenten vonden nuance en multiperspectiviteit belangrijk, maar waar de een dit beschreef als de wens om 'beide kanten' (in dit geval de Israëlische en Palestijnse kant) te belichten, ging een enkele docent verder door de verscheidenheid aan perspectieven te benadrukken, zoals binnen de Israëlische en Palestijnse samenleving of die van Zuid-Afrika, dat een genocideaanklacht tegen

Dit artikel is onderdeel van een tweeluik van artikelen over het bespreken van het Israëlisch-Palestijns conflict in de klas. In het tweede artikel komen de thema's woordgebruik en het delen van de mening van de docent aan bod.

Israël indiende. Twee docenten grepen dit thema aan om met de leerlingen in gesprek te gaan over hoe we ons met elkaar kunnen verbinden en op een goede manier met elkaar kunnen omgaan, ook als je met de ander van mening verschilt. Drie docenten benadrukten tot slot dat je bij de bespreking van deze oorlog als docent bescheiden moet blijven in je leerdoelen. Hierover zei een

levensbeschouwingsdocent: 'Ik denk dat we in het onderwijs ook te snel veel te grote stappen willen zetten, dat we veel te snel de wereldproblemen willen oplossen. (...) Maar wees ook tevreden met heel bescheiden stapjes'.

WOEDE EN OPLUCHTING

De betrokkenheid van leerlingen bij deze oorlog is heel divers. Een docent zei hierover: 'In elke klas zijn er leerlingen die hier heel erg een mening over hebben en daar graag over willen praten, maar in elke klas is er ook een grotere groep leerlingen die zoiets heeft van "Ja, al die ellende, daar doen we toch niks aan, kunnen we nu weer verder?". Een mbo-docent herkent dit. Volgens hem valt dit te wijten aan alle conflicten en oorlogen waar de jongeren in het nieuws mee worden geconfronteerd: 'Ze zijn de afgelopen jaren wat dat betreft best wel murw gebeukt'. In de meeste klassen leidde het onderwerp dan ook niet tot al te heftige discussies. Wel kregen vier docenten met antisemitische uitspraken of complotuitingen te maken.

Docenten zien dat vooral islamitische leerlingen zich het lot van de Palestijnen heel erg aantrekken. Ook hebben we docenten gesproken waarbij meer een pro-Israëliësch standpunt onder de leerlingen heerste. Sommige docenten constateerden een verschuiving bij beide groepen leerlingen. Ze zagen dat naarmate de tijd vorderde en ze in de klas de oorlog verder bespraken, de leerlingen genuanceerder gingen denken en wat meer begrip voor andere standpunten konden opbrengen. Zo organiseerde een

geschiedenisdocent met collega's een bijeenkomst op school. Hier kwamen zowel joodse als islamitische leerlingen op af die heel andere perspectieven op het Israëliësch-Palestijns conflict hadden. Toch ontdekten de leerlingen een gemeenschappelijke deler: 'Deze oorlog is voor iedereen gewoon heel slecht en de leiders verpesten het voor het normale volk'. Op de vraag hoe de leerlingen zich na dit gesprek voelden, gaven ze aan dat ze nog steeds boos waren over de oorlog, maar dat ze ook opluchting voelden, omdat 'ze zich konden uitspreken, een ander perspectief hadden gezien en er samen toch een beetje waren uitgekomen'. ♦

Noten

1. In samenwerking met Bjorn Wansink, Maxine Herinx en Sophie van Wikselaar.
2. Bart Funnekotter, 'In Gaza is sprake van genocidaal geweld, zegt de directeur van het NIOD', in: *NRC*, 7 mei 2025, [https://www.nrc.nl/nieuws/2025/05/07/in-gaza-is-sprake-](https://www.nrc.nl/nieuws/2025/05/07/in-gaza-is-sprake-van-genocidaal-geweld-zegt-de-directeur-van-het-niod-a4892423)

[van-genocidaal-geweld-zegt-de-directeur-van-het-niod-a4892423](https://www.nrc.nl/nieuws/2025/05/07/in-gaza-is-sprake-van-genocidaal-geweld-zegt-de-directeur-van-het-niod-a4892423).

3. NOS Nieuws, Ook Artsen zonder Grenzen, Human Rights Watch beschuldigen Israël van genocide, NOS, 19 december 2024, <https://nos.nl/collectie/13959/artikel/2548907-ook-artsen-zonder-grenzen-human-rights-watch-beschuldigen-israel-van-genocide>.
4. Eliane Lamper, 'Meer onderzoekers wijzen op genocide door Israël: "Gaza bestaat niet meer"', NOS Nieuws, 12 december 2024, <https://nos.nl/collectie/13959/artikel/2548093-meer-onderzoekers-wijzen-op-genocide-door-israel-gaza-bestaat-niet-meer>.
5. Verenigde Naties, Israel has committed genocide in the Gaza Strip, UN Commission finds, OCHCR, 16 september 2025, <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2025/09/israel-has-committed-genocide-gaza-strip-un-commission-finds>.
6. Sinds de interviews zijn gevoerd is het geweld geïntensiveerd en hebben steeds meer experts uitgesproken dat er een genocide plaatsvindt in Gaza. Mogelijk hebben de geïnterviewde docenten hun visie en didactiek hierop aangepast.
7. Mila Bammens, Maxine Herinx, Bjorn Wansink, Tessa Glas, & Beatrice de Graaf, 'De oorlog in Oekraïne bespreken in de klas: Een exploratief onderzoek naar de lesbrief van TerInfo', in: *Dimensies* 5 (2022) pp.33-53. <https://dimensies.nu/wp-content/uploads/2022/10/dimensies5-art2-okt2022.pdf>.

Mila Bammens is projectmedewerker bij TerInfo, Universiteit Utrecht. TerInfo is een programma van de Universiteit Utrecht om docenten in het po, vo, mbo en hbo te ondersteunen bij de bespreking van terrorisme, politiek geweld en disruptieve gebeurtenissen in de samenleving. TerInfo ontwikkelt artikelen en lesplannen, geeft gastlessen en publiceert lesbrieven naar aanleiding van heftige, actuele gebeurtenissen. Docenten kunnen gratis een account aanvragen via de website van TerInfo: www.ter-info.nl.

MEER LEZEN

- *Maatschappij & Politiek*, 'Hoe bespreek je het Israëliësch-Palestijns conflict?', in: *M&P*, oktober 2023, https://maatschappijenpolitiek.nl/app/uploads/2025/01/MP_Israelisch-Palestijns_conflict.pdf.
- Lesbrieven TerInfo over het bespreken van het Israëliësch-Palestijns conflict in de klas: <https://ter-info.nl/lesmateriaal/lesbrief-hoe-bespreek-je-het-israelisch-palestijns-conflict>.
- Dossier TerInfo met alle artikelen en al het lesmateriaal over het Israëliësch-Palestijns conflict: <https://ter-info.nl/dossier/israel-palestina>.

TIPS

We vroegen de docenten om tips voor het bespreken van het Israëliësch-Palestijns conflict in de klas.

- Een veilige klas is het allerbelangrijkste. Als dat niet het geval is, moet je hier eerst aan werken en de bespreking van dit soort onderwerpen uitstellen.
- Maak samen gespreksregels.
- Peil de emoties van je leerlingen. Dat is het belangrijkste vertrekpunt.
- Schat vooraf in wat voor reacties en opmerkingen je kunt verwachten en bereid voor hoe je hierop wilt reageren. Bedenk ook hoe jij erin staat en in hoeverre je dat met de klas gaat delen.
- Komt er een opmerking die je overvalt? Vertraag en bevraag!
- Lees je goed in.
- Luister meer dan dat je praat.
- Je hoeft niet zelf het wiel opnieuw uit te vinden. Gebruik beeldmateriaal en bestaand lesmateriaal van organisaties zoals TerInfo, ProDemos en de Anne Frank Stichting.
- Ga het gesprek niet uit de weg. Het is uitdagend, maar het kan je relatie met de leerlingen ten goede komen.
- Het is belangrijk dat de schoolleiding je steunt. Bespreek daarom met de schoolleiding dat je het met de klas over dit onderwerp gaat hebben.